

v ustaljeno ustvarjanje, iz katerega se bo, kakor se zdi, izoblikoval nov stil, ki bo soglasen z novimi smernicami. Ta pot je bila torej povsem pravilna in v najpopolnejšem skladu z razvojnimi principi. V zvezi z novimi izsledki, ki označujejo duh sodobne glasbe, pa se je pojavilo več važnih vprašanj, ki jim je presojevalno izhodišče estetski kriterij, osnova pa razvojno pojmovanje novega glasbenega ustvarjanja. Razvoj, večni gibalec časa in pospeševalec napredka, kaže tudi v tem pogledu nove možnosti v reševanju spornih glasbeno-estetskih problemov.

Slaba družba — sami literatje!

Res, grdo je napravil Bog s slovenskim narodom: pustil ga je tam, da umira od vsega hudega, v tolažbo pa mu je dal par poetov! — To se pravi: obsodili so siromaka na vislice, pod vislicami pa so mu zagodli veselo kvanto. Vrag vedi, če mu je bila muzika v tolažbo: — visel je naposled vendarle! —

Na Dunaju, 16. maja 1904

Ivan Cankar.

V spominsko knjigo ge. S. N.

Neobjavljene Cankarjeve vstice je uredništvu izročil g. dr. ing. Črtomir Nagode.

NOVA POTA ZASEBNEGA PRAVA

VITO KRAJGER

V meščanski družbi je zasebno pravo brez dvoma doseglo višek svojega razvoja. To pravo je še danes zgrajeno na popolnoma individualističnih temeljih. Meščansko pravoznanstvo se že celo stoletje trudi individualistično podlago prava spraviti v sklad z novimi produkcijskimi odnosi, v katere so stopili ljudje z nastankom industrije, bank in razvojem finančnega kapitala. Zasebno pravo, ki je nastalo na podlagi izmenjave blaga med posameznimi producenti različnih vrst blaga, v katerem so nastopali posestniki blaga kot nositelji pravic in obveznosti — pravni subjekti, — je fikcijo pravne osebnosti preneslo tudi na delniške družbe, truste in koncerne, ki so se razvili iz koncentracije kapitala. Nosilci pravic in obveznosti niso več samo posamezniki, ampak tudi skupina oseb in tudi brezosebni kapital, združen v delniški družbi, katere interese zastopajo po statutih družbe postavljeni organi, ki pridobivajo za njo pravice in prevzemajo obveznosti. Pojem pravnega subjekta, pod katerim se je prvotno vedno skrival živi nosilec

pravic in obveznosti, posestnik blaga, ki je nastopal na trgu in tam sklepal kupčije, pravne posle, s posestniki druge vrste blaga, ki je bil torej vedno živi nosilec volje, se je prenesel tudi na kapital, ki sam nikoli ni mogel biti nosilec volje, marveč je svoje interese oziroma interese deležnikov tega kapitala lahko zastopal in izvrševal le od njih postavljeni organ. Z zakonom jim je bila fingirano priznana pravna osebnost, sposobnost biti nosilec volje, pridobivati pravice in prevzemati obveznosti, kakor živi človek. Pri pravnih osebah je pravni subjekt fikcija in njihova osebnost in sposobnost samostojnega pridobivanja pravic in prevzemanja obveznosti eno najspornejših vprašanj meščanskega pravoznanstva.

Posli med pravnimi subjekti — pravni posli — so dejanja svobodne volje ljudi. Prvotno je to tudi ustrezalo docela dejanskemu dogajanju v življenju. Posestniki blaga, ki so bili v največ primerih tudi njegovi proizvajalci, so se srečavali na trgu in izmenjavali blago po svojih potrebah. Vsak je po svojih potrebah odločal o nakupu in prodaji blaga za ceno, ki sta jo določili stranki v svobodnem sporazumu, s pogodbo o kupu in prodaji. O činiteljih, ki so določali ceno in o mejah, v katerih se je glede nje gibala svobodna volja pogodbenikov, na tem mestu ne bomo razpravljali, ker spada to v področje politične ekonomije. Pri vsaki pogodbi je bil za njeno sklenitev potreben pristanek dveh volj — obeh posestnikov blaga.

V današnjem življenju poznamo polno pogodb, v katere stopijo ljudje ne da bi kdo vprašal za svobodni pristanek pogodbenika, ki jo sklene. Če stopim na voz cestne železnice, se podredim pogojem Maloželezniške družbe o prevozu do določenega mesta; čeprav gre dejansko za prevozno (delovršno) pogodbo, ne more biti o moji svobodni volji pri določanju pogojev govora. Delavec, ki stopi v obrat, v katerem velja kolektivna pogodba, se mora podrediti določilom le-te, pri kateri s svojo voljo ni sodeloval, a vendar sedaj tudi zanj velja. Podobnih primerov, ko se moramo podrediti pogojem, postavljenim od drugih, pri katerih nismo sodelovali, bi lahko navedli še mnogo. Subjektivni temelji našega prava se krhajo in rušijo, ker niso več v skladu z družbenim načinom proizvodnje, ki je v zadnjem stoletju povsem prerasla proizvodnjo posameznikov. Pravoznanstvo nateza stara »večna načela« individualističnega prava na nove oblike družbenega življenja, ter prihaja v vedno večje zagate, v kopičenje pravnih fikcij na fikcijo in teorij na teorijo, ki pa ne morejo zdržati toka družabnega razvoja, ki gre preko zastarelih pravnih oblik že v današnjem družbenem okviru.

Protislovja med pravnimi teorijami in načeli, na katerih sloni zakonodaja meščanske družbe, in stvarnostjo so skušali odpraviti pravni teoretiki s tem, da so pojem pravnega subjekta nadomestili z drugimi pojmi. Osnovno nasprotje v meščanski družbi med družbeno proizvodnjo in zasebnim prilaščanjem njenih proizvodov po posameznikih, lastnikih sredstev proizvodnje, so hoteli odpraviti v pravo z nadomestitvijo enega pojma z drugim. Tako je francoski pravni teoretik Leon Duguit črtal iz pravnega besednjaka pojem pravnega subjekta in subjektivnih pravic in ga nadomestil s pojmom socialne funkcije (družbene dolžnosti). Izhajajoč iz Comtovega stavka — po katerem ima vsak človek kot bitje, ki nujno živi v družbi, samo pravico vršiti svojo dolžnost v družbi, izvaja, da človek sploh nima

nobenih pravic, marveč da mora vsak individuum izpolniti v družbi določeno funkcijo. Pravo štiti po Duguitu le onega posameznika, ki vrši svojo funkcijo v skladu z interesi skupnosti.

Vzemimo za primer najbolj sveto pravico današnje družbe: zasebno lastnino. Po starem individualističnem pojmovanju lastnine je to absolutna pravica, na podlagi katere lahko lastnik s svojo stvarjo razpolaga kakor hoče; zemljišče obdeluje ali ne obdeluje, lahko ga spremeni v stavbišče, premično stvar lahko uporablja po njeni svrhi, lahko jo tudi uniči. Današnji pojem lastnine pa je bistveno omejen. Po Duguitu lastnina današnjega lastnika ne obsega drugega, kakor dolžnost »zaupano mu bogastvo obdržati, pomnožiti in uporabiti v obče dobro«. Izpolniti mora nalogo, ki jo neposredujoči ne more izpolniti. Zato je lastnik socialno zavezan to funkcijo vršiti, in le če jo vrši, uživa socialno, torej pravno zaščito. Po Duguitu današnje pravo torej ne štiti subjektivne pravice lastnika, marveč lastniku dobrin samo jamči možnost, da bo vršil svojo socialno funkcijo, ki mu pripada na podlagi lastnine dobrin; v tem smislu dobi lastnina tudi svojo »socialno vsebino«.

Duguit je prvič razvil svoje poglede leta 1911. in je veljal za pravega revolucionarja svoje dobe v pravu. Weimarska ustava demokratske Nemčije je gornja načela v celoti prevzela med svoje določbe. Ustava je določala, da lastnina obvezuje in da mora njena uporaba služiti tudi občemu dobru (čl. 153); država bo nadzorovala razdelitev in užitek zemljišč ter preprečevala zlorabe; obdelovanje in izkoriščanje zemlje je lastnikova dolžnost nasproti družbi; povečanje vrednosti zemljišča, ki nastane brez truda lastnika, se uporabi za skupnost (čl. 156); vsak državljan je dolžan uporabljati svoje umske in telesne sile v obče dobro (čl. 163). Ker pa je socialdemokratska Nemčija pustila dejanske lastninske odnose na zemlji in sredstvih proizvodnje sploh nedotaknjene, so vse te določbe ostale puhle fraze, ki so jih po zlomu Weimarske Nemčije prevzeli tudi njeni nasledniki, le da so socialno skupnost in socialno dolžnost nadomestili z nacionalno. Tako Duguit z zamenjavo enega pojma v pravu z drugim, pravnega subjekta in subjektivnih pravic s socialno funkcijo, družbe in prava ni preobrazil, marveč samo še bolj poudaril nasprotje, ki vlada med vladajočimi produkcijskimi odnosi v meščanski družbi in njeno pravno ureditvijo.

II.

Ob dvajsetletnici uvedbe Nove Ekonomske Politike (NEP-a) v povojni Rusiji (21. III. 1921.) je čas, da spoznamo tudi njeno zasebno pravno ureditev, katere začetek in kodifikacija pade ravno v dobo NEP-a. Ko je v Rusiji oktobra leta 1917. zmagala revolucija, je bila prva posledica novega stanja popolno porušenje pravne zgradbe poražene carske polfevdalne družbe. Z dekretom od 26. oktobra 1917 o odpravi zasebne lastnine na zemljiščih je bila v Rusiji odpravljena fevdalna veleposest in zakonito potrjena razdelitev zemlje med kmete, ki so jo v veliki meri že sami izvedli pod vlado Kerenskega. Z dekretom od 18. marca 1918. je bila vsa zemlja v Rusiji in vsi njeni prirodni zakladi socializirani. Namesto lastnine je stopila javnopravna pravica do užitka zemlje, ki je pripadala vsem, ki so bili pripravljene obdelovati zemljo z lastnim delom. Vsi pravni posli z zemljišči so bili prepovedani. Novembra leta 1917 je država prevzela nad-

zorstvo nad velepodjetji, decembra istega leta je nacionalizirala banke, januarja leta 1918 plovbo, junija istega leta pa železnice in vso industrijo s kapitalom od 300.000 rubljev navzgor. V letu 1918. je država prevzela v svoje roke tudi zunanjo in notranjo trgovino. Mesec dni po zmagi revolucije je odpravila država vsa carska sodišča in uvedla ljudska sodišča z voljenimi sodniki. Leta 1918. pa je ukinila dedno pravo in hišno posest v mestih z nad 10.000 prebivalci. Vsa stanovanjska poslopja so postala občinska last. Od carske gospodarske in pravne stavbe ni ostal kamen na kamnu.

Po zmagi nad notranjimi in zunanji sovražniki, ki je bila konec leta 1920. dokončana, je postala glavna naloga nove oblasti obnova gospodarskega življenja v državi. Zato je vlada prešla k Novi Ekonomski Politiki. Obnovila je notranjo trgovino in je v letu 1921. dovolila svobodno prodajo vseh poljskih pridelkov, med drugim tudi žita, proglasila svobodo obrti in male industrije (eden do dvajset delavcev). Velika industrija, bančništvo in zunanja trgovina ter javni promet in plovba pa so ostali docela v rokah države.

Z obnovo gospodarskega življenja na individualistični podlagi so se obnovile tudi pravne oblike, v katerih se vrši izmenjava proizvodov med posameznimi producenti blaga. V socialistični državi je nastala v dobi NEP-a potreba nove kodifikacije zasebnega prava. Pri tem pa niso obnovili starega carskega zasebnega prava, marveč uzakonili nov sovjetski državljanski zakonik (1. I. 1923). Osebno, rodbinsko in ženitno pravo so uzakonili že z Zakonom iz leta 1917., ki je uzakonil civilni zakon, enakopravnost žene z možem v zakonu, skupno roditeljsko oblast nad otroki, ter odpravil ženitno imovinsko pravo, razlike med zakonskimi in nezakonskimi otroki in uredil varuštvo in skrbstvo. Ta zakon je bil na to še večkrat dopolnjen in spremenjen. S 1. januarjem 1923. se mu je pridružil državljanski zakonik, ki je urejeval stvarno, obligacijsko, trgovinsko in dedno pravo nove družbe. Naloga državljanskega zakonika je bila, da zajamči državi, kot lastnici največjih industrijskih podjetij, bank, vsega prometa in zunanje trgovine in edini lastnici vse zemlje in njenih zakladov pretežni vpliv nad celokupnostjo državljanov, kljub priznanju njihovih osebnih imovinskih pravic. Naloga ni bila v oživiljanju starih pravnih norm, marveč v ostvaritvi novih. Obnovljeni so bili stari pravni instituti (n. pr. zastava, kup, menja, poroštvo itd), ne pa nekdanje subjektivne pravice v vsem svojem obsegu. Dočim velja v našem zasebnem pravu načelo, da je vse dovoljeno, kar ni izrecno prepovedano, velja v sovjetskem zasebnem pravu obratno načelo, da je prepovedano vse, kar ni izrecno dovoljeno. Krog subjektivnih pravic in pravnih poslov, s katerimi se lahko pravice ustanavljajo, spreminjajo, prenašajo in ukinjajo, je omejen z odredbami v državljanskem zakoniku. Svoj prevladujoči vpliv si je država zasigurala z določbami, ki so vsako pogodbo, sklenjeno tudi samo med zasebniki, izrekle za nično, če ji je bil namen ali je dejansko škodila državi. Samo to bi pa bilo premalo. Drugo sredstvo, ki je varovalo državo pred nevarnostjo, da ji novi vzpon individualističnega prava odvzame pretežni vpliv na urejanje odnosov med posamezniki v novem duhu socialistične države, so bila nova sovjetska sodišča. V vsa sodišča so bili pritegnjeni nepravniki, prisedniki. Ekstenzivna razlaga zakonov je dopustna le v primerih, kjer to zahtevajo koristi delavcev in

delovnih množic. Prepovedana je razlaga novega državljskega zakonika s pritegnitvijo zakonov ali razsodb vrhovnega sodišča iz predrevolucijske dobe. Sodišča imajo odločati samo na podlagi zakonov in uredb. Če uporaba le-teh ne zadošča, mora odločati sodišče v skladu s splošnimi načeli sovjetskega prava in splošno politiko sovjetske vlade. V neki okrožnici kassacijskega sodišča iz leta 1927. stoji: »Sodišča se morajo ravnati po dialektiki življenja; zaradi tega jih obvezujejo tudi odločbe najvišjih strankinih organov, posebno strankinih konferenc in kongresov kakor zakon in enako tudi odloki organov sovjetske oblasti, ki so v skladu z odločbami teh strankinih forumov. Nasproti zakonu sovjetska sodišča ne smejo biti hipokritska. Sodišča smejo preko besedila zakona, kadar zahtevajo to interesi delavstva ali države. V odnosih med zasebniki (civilnih odnosih) se pod pravno obliko vrši ostra borba med meščanskimi in socialističnimi načeli ter morajo sodišča v vsakem primeru biti oprezna. Sodbe, izdane v posameznih spornih primerih, morajo ščititi interese delavskega razreda in delovnih ljudi sploh, kakor tudi pridobitve socialističnih ustvaritev«. Sovjetska sodišča v dobi NEP-a so bila torej čisto razredni in politični organ, ki je budno stražil, da niso mogli individualistično pravo in njegovi izrodki starega reda prerasti novega prava socialistične države.

III.

Kakšna je bila vsebina zasebno pravnih določil, ki jih je uzakonila nova država?

Najvažnejše produkcijsko sredstvo stare in nove Rusije — plodna zemlja — je ostala izven novouvedenega pravnega prometa. Vsi pravni posli z nepremičninami so bili prepovedani. Novo stvarno pravo ne pozna več razlike med premičninami in nepremičninami. Odnos do slednjih je v dobi NEPa urejal agrarni zakonik iz leta 1922, po katerem je bila zemlja lahko v neposredni posesti države (sovhozi) ali pa v užitku delovnih kmetov, njihovih združenj (kolhozov) in mest. Pravica užitka na zemlji je pripadala načelno vsem sovjetskim državljanom, ki so jo obdelovali ali hoteli obdelovati z lastno delovno silo. Slednjim so podelili zemljo, ki je bila še na razpolago za obdelavo, prvim pa pustili ono, ki so jo posedovali iz časov carske Rusije ali pa so si jo prisvojili med revolucijo z razlastitvijo in razdelitvijo veleposestniške zemlje. Užitek na zemljiščih je bil neomejen po času trajanja, omejen pa po načinu izkoriščanja, ki ga je nadzorovala in po potrebi lahko določala država. Prepovedani so bili: kup, prodaja, daritev in zastava zemljišč. Vse hipoteke na zemljiščih, ki so presegle 10.000 rubljev, so bile ukinjene že v prvih dneh revolucije. Hipoteke siromašnih upnikov do 10.000 rubljev pa je prevzela država. Subjekt užitka na zemlji je bil le dvor, celokupna kmečka rodbina. Čl. 65 agrarnega zakonika je določal: dvor je skupina delovnih ljudi, ki se bavijo s poljedelstvom, lahko ga sestavlja tudi posameznik brez družine. V dvor je vstopil človek z rojstvom, poroko ali posvojitvijo. Na zunaj ga je zastopal gospodar. Izstopil pa si iz njega z odhodom ali s smrtjo. Pravice užitka na zemlji in premoženje dvora je pripadalo vsem članom skupaj. Dokler je sestavljalo dvor več članov, je pripadal delež umrlega člana vsem ostalim članom. Dedovanja torej ni bilo. Če je dvor sestavljal en sam pripadnik, ga je lahko zapustil svojim živim potomcem, če jih pa ni imel, je pripadel državi. Taka je bila ureditev agrarnih odnosov v dobi NEPa.

Če preidemo sedaj na samo vsebino sovjetskega državlanskega zakonika iz dobe NEPa, moramo najprej ugotoviti, da je njegova ureditev podobna sistemu meščanskih in zlasti našega občega državlanskega zakonika. Zakonik razpada v obči del, stvarno, obligacijsko in dedno pravo. Ob svoji uzakovitvi leta 1922 je obsegal skupno 435 členov. V splošnem delu zakonika sta najvažnejši določbi členov 1. in 4.

Člen 4. se glasi: Zaradi razvijanja produkcijskih sil države, priznava država pravno sposobnost (sposobnost imeti zasebne pravice in obveznosti) vsem državljanom, ki jim te pravice niso odvzete na podlagi sodbe. Spol, rasa, narodnost, vera, rojstvo nimajo nobenega vpliva na obseg pravne sposobnosti.«

Kapitalistične države priznavajo svojim državljanom pravno sposobnost kot osebam brez vsake omejitve, kar je načelo naravnega prava, iz katerega izhajajo. Naš obči državljanski zakonik določa v § 2: »Vsak človek ima prirojene, že po razumu vidne pravice in ga je torej šteti za osebo.« Po našem pravu pridobi človek pravno sposobnost z rojstvom, država mu jo priznava od vsega početka in je ne ustvarja. Posebne pravice mu ne priznava zaradi kakega posebnega namena, marveč mu pripadajo kot človeku. Sovjetski zakonodavec je prelomil s tem načelom meščanskih državljanskih zakonikov. On izhaja s stališča, da mora popuščanje zasebni podjetnosti v dobi NEPa služiti le razvoju produkcijskih sil države. Zaradi tega je nova država v okviru svojih lastnih interesov oktroirala pravno sposobnost, pravico posedovati imovino osebam, ki izpolnjujejo naloge države. Meščanski pravniki izvajajo, da je človek obstojal pred državo in da so njegove pravice nad državo. Po sovjetskem pravu pa zasebne pravice ne pripadajo osebi zaradi tega, ker je oseba, marveč ker ji jih je podelila država v čisto določeno svrhu, da se razvijejo produkcijske sile države. Če se te pravice uveljavijo izven okvira namena, ki ga je predpisala država, jih država več ne ščiti. To izhaja jasno tudi iz čl. 1., ki določa, da uživajo civilne pravice zaščito zakona le, v kolikor se uporabljajo v skladu z njihovo socialno in gospodarsko svrhu.

Ti dve določili se v sovjetski in svetovni pravni književnosti tudi najbolj pogosto obravnavata. Z njima je sovjetski zakonodajalec potegnil v sovjetskem pravu mejo med individualistično-kapitalističnim sektorjem narodnega gospodarstva in socialističnim sektorjem na škodo prvega. Čl. 1. zakonika je Damoklejev meč, ki visi nad vsako pravico, če je njena uporaba v nasprotju z njeno socialno in gospodarsko svrhu. Zasebne pravice so torej v sovjetski državi subsidiarnega pomena in ne uživajo absolutne zaščite, marveč zavisi zaščita od njihove socialne in gospodarske vloge, ki obstoji v tem, da služijo kot sredstvo za razvoj produkcijskih sil države.

Nadaljnja zanimiva določba zakonika je člen 149., ki pooblašča sodnika, da sme podaljšati triletno zakonito zastaralno dobo v vseh primerih, kjer se mu zde razlogi za to upravičeni. Stvarno pravo ureja lastnino na premičninah, stavbno pravico, ki je edina pravica v zakoniku, ki se bavi z nepremičninami in zastavno pravico. Na podlagi stavbne pravice sme postaviti upravičenec na občinskem zemljišču stavbo, ki postane last občine, sme jo pa sam ukoriščati 49 let. V tem razdobju je stavbna pravica svobodno podeljiva, odsvojljiva in zastavljiva. Po poteku dobe prevzame občina stavbo v neomejeno last, upravičencu pa plača v denarju vrednost stavbe

ob izročitvi. Obligacijsko pravo je našemu najbolj podobno, le obličnosti so strožje. Za pogodbe o vrednostih preko 500 rubljev je potrebna pismena oblika. Za pogodbe nad 1000 rubljev pa notarska pogodba. Državljanski zakonik ureja dalje še zavarovalno pravo, ter pravó o trgovskih in delniških družbah. Menično pravo je urejeno s posebnim zakonom iz leta 1920., delovno pravo pa je bilo urejeno leta 1922 v posebnem zakoniku. Zadnjih 20 členov državljanskega zakonika ureja dedno pravo. Krog zakonitih in oporočnih dedičev omejuje zakonik na zakonske in nezakonske otroke in na preživelega zakonca, ter one delovno nesposobne osebe, ki jih je umrlí zadnje leto pred smrtjo vzdrževal. Če se dedíči v šestih mesecih ne javijo, pripade dediščina državi.

S tem smo v kratkem izčrpali pregled civilnega prava, ki ga je povojna Rusija uzakonila v dobi NEPa.

IV

NEP so meščanski ekonomisti povojne dobe proglasili za končno veljavni zlom socialističnega eksperimenta, meščanski pravniki pa uzakonitev državljanskega zakonika za povratek k staremu preizkušenemu individualističnemu pravu. Nekateri so novote novega zakonika enostavno pripisovali Duguitovemu vplivu na sovjetske pravnike. Duguit sam se je tega suma otrešal z divjimi napadi na sovjetsko pravo, pravnike in družbeni red sploh. Drugi meščanski pravniki so zopet preudarjali samó podobnost med ureditvijo pravnih odnosov v starem meščanskem in novem sovjetskem pravu, ter skušali s tem zbuditi vtis, da so načela meščanskega prava neizpremenljiva in večna. K prvim moremo prištevati dr. Freunda v Nemčiji, k drugim francoskega pravnika Lamberta; oba sta priredila nemško in francosko izdajo sovjetskega drž. zakonika. Nihče med njimi pa se ni ravnal po pravilu, ki ga je v pravoznanstvu postavil sam Duguit, da je namreč za študij prava prav tako potrebno opazovanje družbenih pojavov in opustitev starih metafizičnih pojmov brez vrednosti in stvarne podlage, kakor je za medicinski študij potrebno fiziološko opazovanje (L. Duguit »Les transformations g n rals du droit priv  depuis le Code Napol on« str. 176, II. izdaja l. 1920). Če bi se ravnali po tem pravilu, bi ne smeli prezreti dejstva, da novi zakonik ni v ničemur spremenil družbene osnove nove družbe, kolektivne lastnine na zemlji in produkcijskih sredstvih družbe. Novi zakonik se je v čl. 3. izrecno skliceval na agrarni zakonik, ter na nepremičnine svoje veljave sploh ni razširil in s tem pred NEP-om ustanovljeno družbeno lastnino pustil nedotaknjeno. Sovjetskega zakonodajalca je pri uzakonitvi novega državljanskega zakonika vodila izključno težnja, da zajamči obstoj socialistične ureditve družbe, ter je nove subjektivne pravice zaščítíl le v obsegu, ki tega obstoja ni ogražal.

Doba NEP-a je bila doba odločilne borbe med kapitalističnim in socialističnim sektorjem v sovjetskem narodnem gospodarstvu. Bila pa je to le prehodna doba, uvod v popolno industrializacijo države na socialistični podlagi, ki je v resnici NEP-u tudi sledila, obenem s prehodom na kolektivno obdelavo zemlje. Dobi NEP-a je sledilo razdobje uspešnih petletk, v teku katerih je z izpopolnitvijo socialistične družbene osnove sovjetske družbe tudi njeno zasebno pravo krenilo na nova pota. Teh se bomo dotaknili v posebnem članku.